

POROČANJE O SOVRAŽNEM GOVORU POSLANCEV V LUČI NOVINARSKÉ (NE)OBJEKTIVNOSTI**

Povzetek. Avtorja analizirata poročanje slovenskih novinarjev o sovražnem govoru in njihove etične probleme. (Med)besedilna analiza poročanja o sovražnem govoru med prvo obravnavo Predloga Družinskega zakonika je pokazala, da novinarji o sovražnem govoru poslancev niso poročali ali pa so v poročila vključili le nekatere manj skrajne izjave. Izogibali so se vrednotenju, sovražni govor so obsodili predvsem z besedami drugih virov. Intervjuji z avtorji analiziranih poročil so pokazali, da se bojijo učinkov razširjanja sovražnega govora s svojimi prispevki, imajo težave pri njegovem prepoznavanju in odločanju, kateri izrazi so sploh sprejemljivi za objavo, poleg tega v poročilih ne želijo komentirati.

Ključni pojmi: sovražni govor, novinarsko poročanje, novinarska etika, poslanci, objektivnost, komentar

Uvod

Novinarji naj bi v demokratični družbi ljudem zagotavljali tehtne novice, nujne za razumevanje okolja (Richardson, 2007: 8) in uresničevanje državljskih dolžnosti (Gans, 2003: 28). Družbeno odgovoren novinar mora poročati o temah v javnem interesu ter tako tudi o delu in mnenjih poslancev. Ta so še posebej vredna objave, če so bila izražena med obravnavami zakonov – torej pri opravljanju dela, za katerega so bili poslanci neposredno izvoljeni. V državnozbornih razpravah pa se občasno pojavlja tudi sovražni govor, opozarjajo slovenski raziskovalci (gl. npr. Antić Gaber, 2006; Greif, 2005, 2006). Poročila o sovražnem govoru poslancev bodisi v parlamentu bodisi v medijih prihajajo tudi iz tujine; med odmevnimi nedavnimi primeri sta recimo sovražni govor danskega poslanca Jesperja Langballeja in nizozemskega poslanca Geerta Wildersa. Sovražni govor je najbolj nevaren, ko prihaja iz prostorov moči, ki urejajo vsakdanje življenje ter določajo pravice

* Dr. Melita Poler Kovačič, redna profesorica na Fakulteti za družbene vede; Igor Vobič, asistent na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

in možnosti ljudi (Leskošek, 2005: 94), zato je o sovražnem govoru v parlamentu treba poročati.

Ko besede poslancev vsebujejo sovražni govor, se zastavlja vprašanje, kako o tem poročati novinarskoetično. Novinar mora skladno z novinarsko etiko v žanrih informativne zvrsti poročati čim bolj nepristransko in ne vpletati lastnega mnenja (Košir, 1988). Ti dolžnosti tvorita normo objektivnosti, ki je v novinarskih študijah prevladujoče – četudi ne soglasno – sprejeta kot ideal (Merrill, 1997). Obenem pa mora novinar spoštovati dostojanstvo osebe, ki je temelj odgovornega novinarstva (Poler Kovačič, 2005), cilj na sebi, ki ga ni mogoče pogojevati oziroma omejevati z žanrom upovedovanja. Skladno s *Kodeksom novinarjev Slovenije* (2010) novinar ne sme dopustiti sovražnega govora oziroma ga mora obsoditi. Nekateri avtorji (npr. Cohen-Almagor, 2008) menijo, da si novinarju pri poročanju o pojavih, kot so seksizem, šovinizem, fašizem, genocid, rasizem, suženjstvo ipd., ni treba prizadevati za nepristranskost, ampak mora take pojave zavrtniti. Prav tako trdijo, da novinarju ni treba biti uravnotežen pri izbiri virov oziroma jim zagotoviti (enakega) medijskega prostora.

Zavezanost idealu objektivnosti na eni strani in dostojanstvu osebe na drugi postavlja novinarja pri poročanju o sovražnem govoru pred dilemo, ali v informativnih žanrih poročati »objektivno« ali izrecno obsoditi sovražni govor. Kako slovenski novinarji o sovražnem govoru poročajo, s kakšnimi etičnimi dilemami se pri tem srečujejo in kako jih razrešujejo, bomo raziskali z (med) besedilno analizo novinarskega sporočanja o sovražnem govoru poslancev v Državnem zboru RS in z intervjuji z avtorji analiziranih prispevkov.

Svoboda izražanja, dostojanstvo osebe, novinarska objektivnost in sovražni govor

Etično naravnani novinar pri svojem delu izhaja iz svobode izražanja (Kodeks novinarjev Slovenije, 2010), ki je v Sloveniji zagotovljena z *Ustavo RS* (1991) in številnimi mednarodnimi dokumenti, na primer *Splošno deklaracijo o človekovih pravicah* (1948), *Mednarodnim paktom o državljanskih in političnih pravicah* (1966) ter *Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (1950). Svoboda izražanja ni absolutna, brezmejna pravica. V imenu svobode ni mogoče posegati v pravice drugih ljudi, izhajajoče iz dostojanstva osebe. *Splošna deklaracija o človekovih pravicah* (1948) in *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah* (1966) pojmujeta priznanje prirojenega dostojanstva vseh ljudi ter njihovih enakih in neodtujljivih pravic kot temelj svobode. *Zakon o medijih* (2006) v 6. členu dejavnost medijev povezuje s svobodo izražanja, a tudi nedotakljivostjo in varstvom človekove osebnosti in dostojanstva: novinar mora delovati skladno z etičnimi kodeksi in je osebno odgovoren za posledice svojega dela. Vsak

človek ima dostojanstvo že s svojo človeškostjo, ne glede na svoja dejanja oziroma lastnosti; človeku priznati dostojanstvo pomeni spoštovati ga zato, ker je človek in s tem »cilj na sebi« (Kant, 1953: 197).

Ena izmed pojavnih oblik izražanja je tudi sovražni govor, tj. izražanje mnenj in idej, ki so po svoji naravi ksenofobične, diskriminatorne in rasiistične, naperjene predvsem proti različnim manjšinam – etničnim, verskim in kulturnim (Kovačič, 2000: 676–677). Sovražni govor je napad na človekovo dostojanstvo, zato je nedopusten. V Sloveniji je prepovedan z *Ustavom RS* (1991), ki v 63. členu prepoveduje spodbujanje k neenakopravnosti, nestrpnosti, nasilju in vojni. *Kazenski zakonik* (2008) v 297. členu prepoveduje javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti. *Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja* (2004) v 5. členu kot nadlegovanje oziroma diskriminacijo opredeljuje ravnanje, ki temelji na osebni okoliščini, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje za osebo in žali njeno dostojanstvo. Prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti je zapisana v 8. členu *Zakona o medijih* (2006). Sovražni govor kot nesprejemljiv označujejo tudi samoregulacijski dokumenti. Kot določa 21. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije* (2010), so spodbujanje k nasilju, širjenje sovraštva in nestrpnosti ter druge oblike sovražnega govora nedopustni: »Novinar jih ne sme dopustiti, če pa to ni mogoče, se morajo nanje nemudoma odzvati oziroma jih obsoditi.« Predstavniki šestih slovenskih spletnih portalov in Centra za varnejši internet (prijavne točke Spletno oko) pa so podpisali *Kodeks regulacije sovražnega govora na slovenskih spletnih portalih* (2011).

Pri presojanju kolizije med svobodo izražanja in spoštovanjem dostojanstva osebe je bistvenega pomena opredelitev sovražnega govora. Kako vemo, ali izražanje obsega sovražni govor? To vprašanje je pomembno za vse, ki delujejo v javnem prostoru, še posebej pa za novinarje, ki s svojimi sporočili soustvarjajo medijsko in družbeno realnost. Avtorji (npr. Matsuda in dr., 1993; Walker, 1994; 1995; Darbshire, 2002; Leets, 2002) sovražni govor opredeljujejo kot izražanje, ki zmerja, žali, ustrahuje in/ali spodbuja k nasilju, sovraštvu ali diskriminaciji, in sicer na podlagi rase, etničnega izvora, religije, spola, fizičnega stanja, invalidnosti, spolne usmerjenosti, političnega prepričanja itd. Usmerjen je proti ljudem, ki so že v izhodišču in zaradi določenih osebnih značilnosti tradicionalno postavljeni v slabši položaj oziroma v položaj ogroženosti, pa tudi proti ljudem, ki jim država zaradi določenih osebnih okoliščin v določenem trenutku podeli »status žrtve« kot socialni status oziroma identiteto, ugotavlja Teršek (2006).

Dosedanje slovenske študije nestrpnosti v medijih so raziskovale predvsem medijske podobe Romov (npr. Erjavec, 2001; Petković, 2004), prebežnikov (npr. Jalušič, 2001; Kuhar, 2001), istospolno usmerjenih (npr. Kuhar, 2003; Greif, 2005), muslimanske skupnosti (npr. Dragoš, 2003) in

pripadnikov drugih narodov (npr. Zavratnik Zimic, 2003), zlasti etničnih manjšin z območja bivše Jugoslavije v Sloveniji (npr. Kuzmanič, 1999; Markovčič, 2004). Novinarsko sporočanje sovražnega govora politikov je slabo raziskano. T. Greif (2005: 104) pri posameznih primerih poročanja ugotavlja, da je »[s]poročilo o seksualnih manjšinah, ki ga širijo množični tiskani mediji pod krinko novinarskega žanra 'tako pravijo politiki', s sklicevanjem na avtoritete torej, /.../ tipizirano, neuravnoteženo in klišejsko«.

Sovražni govor nosilcev družbene moči in oblasti novinarja postavlja pred dilemo: ali o njem sploh poročati in kako poročati? B. Brennen in Wilkins (2002) menita, da novinarji z neporočanjem podpirajo rasistično, seksistično oziroma homofobično ideologijo; o sovražnem govoru je treba poročati, vendar ob tem bralce opozoriti na škodo, ki jo sovražni govor povzroča. Parlamentarne razprave o sprejemanju zakonov so dogodki z visoko objavno vrednostjo (gl. npr. Harcup, 2004). V javnem interesu je tudi sovražni govor politikov, ki v vlogi poslancev predstavljajo državljane in naj bi delovali v njihovem imenu oziroma interesu, zato novinarji o njem morajo poročati. Toda ali naj pri poročanju v žanrih informativne zvrsti ne vrednotijo oziroma ne vpletajo svojega mnenja ali pa naj – kot zahteva *Kodeks novinarjev Slovenije* (2010) – sovražni govor izrecno obsodijo?

O normi objektivnosti v novinarskih študijah obstajajo različni pogledi. Ob avtorjih, ki jo zagovarjajo – četudi priznavajo njene omejitve in jo zato pojmujejo kot nedosegljiv, a vseeno zaželen ideal (npr. Košir, 1988; Merrill, 1997; Figdor, 2010) –, jo drugi označujejo kot vir pristranskosti (npr. Reese, 1990; Glasser, 1992). Posebej kritizirana je zahteva po uravnoteženosti v smislu čim bolj enakovredne navedbe različnih (nasprotujočih) si pogledov o določeni zadevi in raznolikih virov, kar povečuje celostnost informacije in njeno razumljivost (gl. npr. Day, 2000; Clarke, 2008). Eden od argumentov je, da tradicija uravnoteženosti vnaša nesoglasja na področja, kjer med znanstveniki sicer obstaja strinjanje. Na primer, Bojkoff (2005) ugotavlja, da uravnoteženost pri poročanju o antropogenih klimatskih spremembah služi popačenju ugotovitev najuglednejših svetovnih znanstvenikov na tem področju, saj s pretiranim poudarjanjem pogledov majhne skupine tistih, ki nasprotujejo mnenju o vplivu ljudi na klimatske spremembe, ustvarja pristranskost. Podobno menijo Clarke (2008) na podlagi analize poročanja o polemiki glede povezave avtizma s cepljenjem otrok ter Corbett in Durfree (2004: 142) glede poročanja medijev o globalnem segrevanju. Uravnoteženost in objektivnost pa sta nezaželeni tudi pri poročanju o zadevah, ki so v močnem nasprotju s temelji liberalne demokracije, tj. zahtevama po neškodovanju drugim in spoštovanju drugih kot ciljev na sebi, trdi Cohen-Algamor (2008: 137). Ker novinarsko sporočanje o sovražnem govoru politikov še ni (dovolj poglobljeno) raziskano, postavljamo prvo raziskovalno vprašanje: *Kako novinarji poročajo o sovražnem govoru poslancev?*

Ob mnenjih avtorjev o etični neupravičenosti prizadevanj za objektivnost poročanja o sovražnem govoru (npr. Brennen in Wilkins, 2002; Cohen-Algamor, 2008) se poraja vprašanje, kako novinarji dojemajo dilemo med normo objektivnosti in potrebo po obsodbi sovražnega govora oziroma kakšne (etične) probleme pri poročanju o sovražnem govoru sploh imajo ter kako jih razrešujejo. Novinarji bi morali biti sposobni prepoznati situacije, v katerih se (lahko) pojavijo etične in pravne dileme, in usposobljeni, da jih razrešijo (Pearson in Polden, 2011: 5). Prepoznavanje etičnih dilem oziroma vrednot in norm, ki so v koliziji, se morda zdi preprosta naloga, toda če novinar dileme ne razume dobro, bo proces moralnega presojanja popačen, opozarja Day (2000: 65). Vendar dileme – četudi prepoznane v teoriji novinarskih študij – novinarjem v praksi niso vedno vidne. Na primer, rezultati ankete z novinarji, ki so poročali o cunamiju v Aziji leta 2005, so pokazali pomanjkljivo zavedanje o nekaterih pomembnih etičnih problemih, kot je intervjuvanje otrok, ki so preživeli tragedijo, ugotavlja Hollings (2005). Razumevanje etičnih dilem pri novinarjih je povezano tudi z različnim vrednotenjem obstoječih etičnih norm oziroma razumevanjem etičnih kodeksov. Ker je razkritje etičnih problemov novinarjev bistveno za pripravo smernic etičnega poročanja o sovražnem govoru in njihovo učinkovito uporabo, zastavljamo drugo raziskovalno vprašanje: *Kakšne etične probleme imajo novinarji pri poročanju o sovražnem govoru in kako jih razrešujejo?*

Metodologija

Za študijo primera smo izbrali novinarsko poročanje o sovražnem govoru poslancev do istospolno usmerjenih. V prepisu prve obravnave *Predloga Družinskega zakonika*, ki je v Državnem zboru RS potekala 2. marca 2010 (Državni zbor RS, 2010), smo našli več primerov sovražnega govora, tj. izražanja, ki zmerja, žali, ustrahuje in/ali spodbuja k nasilju, sovraštvu ali diskriminaciji oziroma je usmerjeno proti osebam na podlagi njihove spolne usmerjenosti. Predmet polemike je bila predvsem pravica istospolnih partnerjev do posvojitve otrok. Sovražni govor smo prepoznali pri poslancih, ki so:

- motiv istospolnih partnerjev za posvojitve izenačevali s pedofilijo, npr. *»Predstavljajte si ob teh posvojitvah, da dva stara homoseksualca, ki si nabavita enega majhnega fantka in se potem skupaj kopajo v banji. /.../ jaz sem prepričan, da je namen teh posvojitvev otrok s strani istospolnih partnerjev seksualna zloraba ...«* (Zmago Jelinčič Plemeniti);
- istospolno usmerjenost označevali za bolezen in pozivali k zdravljenju, npr. *»zagotovo pa vem, da je homoseksualnost, tako pederastija kot lezbijstvo, biološka evolucijska deviacija, ki bi jo bilo smotrnejše zdraviti, bodisi psihiatrično, terapevtsko ali pa tudi medikamentozno ...«* (Miran Györek);

- policijsko zaščito napadene istospolno usmerjene osebe prikazovali kot pretiran ukrep, npr. »*ko je nekaj malo bolj agresivnih slovenskih fantov pretepleto nekega homoseksualca, pa je nastal tak cirkus, da so intervenerali celo policisti specialci /.../ Privilegiji homoseksualcev, zaščitništvo oblasti je že z nastopom te ministrice tako evidentno, kot sem danes že enkrat povedal tisti primer, ko so 'nabutali' tistega homoseksualca, malo bolj igrivi slovenski fantje, je sprožilo pravo ... protiteroristično akcijo specialnih enot policije. Če bi to bil navaden Janezek, jaz sem siguren, da se ne bi še prometni policaj zmenil za tak eksces.*« (Miran Györek);
- istospolno usmerjene označevali z žaljivimi izrazi, npr. »*določbe, ki omogočajo homoseksualcem, ali bom kar silovito po domače, pedrom, posvojitve /.../ Dobro, če vam to ni všeč, lahko rečemo tudi toplovodarji ali dvomotorci ali kaj jaz vem kaj hočete ...*« (Miran Györek); »*zdaj sem v Strasbourgu, zaradi pedrov*« (Srečko Prijatelj).

V vzorec smo uvrstili vsa poročila o tej obravnavi, ki so bila od 2. do 6. marca 2010 objavljena v petih najbolj branih slovenskih dnevnikih (Nacionalna raziskava branosti, 2011), tj. v *Slovenskih novicah* (nič prispevkov), *Žurnal24* (en prispevek), *Delu* (trije prispevki), *Večeru* (en prispevek) in *Dnevniku* (en prispevek), in v osrednjih dnevnoinformativnih oddajah slovenskih televizijskih programov z nacionalno pokritostjo, tj. v *Dnevniku na TV Slovenija* (en prispevek), *24ur na POP TV* (en prispevek) in *Svetu na Kanalu A* (en prispevek). Vključili smo tudi šest prispevkov *Slovenske tiskovne agencije (STA)*; agencijska poročila smo izbrali, ker so pomemben vir poročanja medijev o domačih temah. Skupni vzorec tako obsega 15 prispevkov (gl. seznam virov). Žanr *poročilo* je za naš namen primeren, ker sporoča o poteku dogajanja tako, da bi naslovniki o njem dobili relativno celovito podobo (Košir, 1988: 74); novinar je pri tem pretežno odsoten iz besedila in najpogosteje nevtralen opazovalec dogajanja (Košir, 1988: 77).¹

Uporabili bomo metodo kritične diskurzivne analize (gl. npr. Fairclough, 1995), ki vključuje tri ravni diskurzivnega dogodka, tj. besedilo, diskurzivno in družbeno prakso. Na besedilni ravni se bomo osredotočili tako na jezikovno analizo kot tudi analizo medbesedilnosti (gl. Fairclough, 1992b: 194). Medtem ko jezikovna analiza v besedilih kaže na izbor med sredstvi jezikovnega sestava, za analizo medbesedilnosti velja, da razkriva izbor iz redov diskurzov, tj. določenih oblik konvencionaliziranih praks (žanrov, diskurzov idr.), ki so ustvarjalcem besedil dostopni v določenih družbenih okoliščinah. Medbesedilna analiza tako opozarja na povezavo besedil z družbo in zgodovino v obliki virov, dostopnih v redu diskurzov (gl. Fairclough, 1992b:

¹ Nekateri prispevki (deloma) odstopajo od žanrskih pravil za poročilo (Košir, 1988), a smo jih v vzorec uvrstili, ker so bili edina sporočila informativne zvrsti o obravnavanem dogodku v določenem mediju.

194–195). Z analizo medbesedilnosti ugotavljamo, kako so v določenem besedilu uporabljena druga besedila (Fairclough, 1992a: 64); v naši raziskavi, kako so izjave poslancev s sovražnim govorom uporabljene v novinarskih besedilih.

Raziskavo bomo začeli s primerjalno analizo prepisa državnozbornske razprave in novinarskih prispevkov o tem dogodku, pri čemer nas bodo zanimala v prispevkih uporabljene/izpuščene informacije o sovražnem govoru poslancev. Za KDA je namreč značilno, da proučuje tako v diskurzu prisotne kot manjkajoče prvine (Richardson, 2007: 38). Nato bomo analizirali virom sovražnega govora pripisano težo v smislu dodeljenega prostora in pomembnosti, tj. njihovo umestitev med argumente zagovornikov in nasprotnikov oziroma med izjave drugih virov. V primerih poročanja o sovražnem govoru bomo razčlenili citatno poročevalsko sklicevalnost (gl. Korošec, 1998: 208–213). Posebej bomo pozorni na uporabo glagolov, ki so kot del sklicevalnega avtomatizma pomembni, saj lahko prispevajo tako k nevtralnosti kot tudi vrednotenju sporočenega. Z analizo besed oziroma besednih zvez, ki izražajo bodisi nevtralno bodisi obsodilno stališče o sovražnem govoru, bomo ugotavljali prisotnost vrednotenja sovražnega govora v novinarskih prispevkih od novinarja samega ali v prispevku uporabljenih virov.

Z analizo osmih poglobljenih intervjujev z novinarji (avtorji analiziranih prispevkov) nameravamo dobiti vpogled v produkcijsko prakso, tj. ugotoviti, s kakšnimi etičnimi problemi se srečujejo pri poročanju o sovražnem govoru in kako jih razrešujejo. Poglobljeni intervjuji so za naš cilj ustrezna metoda, ker nam omogočajo raziskati mnenja in izkušnje novinarjev, ne da bi jih omejili z vnaprej oblikovanimi kategorijami odgovorov (Monette in dr., 2011: 244–5). Pogovore smo začeli s splošnim vprašanjem o etičnih dilemah, ki jih imajo pri poročanju o sovražnem govoru, in nadaljevali z vprašanji o problemih, na katere so naleteli pri poročanju o prvi obravnavi *Predloga Družinskega zakonika*. Pogovori s Sergejo Hadner Hvala (*Žurnal24*), Klaro Škrinjar (*Delo*), Tanjo Milaković (*Večer*), Jožetom Poglajnom (*Dnevnik*), Tadejo Anžlovar (*TV Slovenija*), Tadejo Lampret (*POP TV*), Uršo Žgajnar (*Kanal A*) in Tadejo Vrtovec (*STA*) so bili izvedeni avgusta 2011, posneti in kasneje zapisani.

Značilnosti novinarskega poročanja o sovražnem govoru poslancev

(Ne)poročanje o sovražnem govoru in njegova umestitev v besedilo

Žurnal24 navaja štiri izjave s sovražnim govorom – Cukjatijevo, Jelinčičevo, Prijateljstvo in Pukšičevo. Te so vizualno izpostavljene, navedene v okvirčku, kar ustvarja vtis njihove pomembnosti za bralca. Ta je še okrepljen

z umestitvijo v izrazito neuravnoteženo poročilo, ki bralcem ponuja enostransko predstavo o parlamentarni razpravi, kot je pokazala primerjava poročila s prepisom razprave. Izjave iz okvirčka so namreč dodatno podprte z izjavami še treh nasprotnikov zakona, stališče zagovornikov pa predstavlja le kratka Svetlikova izjava, ki ni vsebinska, ampak zgolj ocenjuje državnozbornsko razpravo. Tako *Žurnal24* bralcu ne omogoča obveščenosti o argumentih obeh strani, na podlagi katerih bi lahko zavzel utemeljeno stališče o predlogu zakona, ampak poudarja stališča nasprotnikov, ki pa jih v tem prispevku v veliki meri tvori sovražni govor.

Glavno *Delovo* poročilo o dogodku, ki precej enakovredno vključuje argumente zagovornikov in nasprotnikov, navaja le eno od Jelinčičevih spornih izjav. Dve kasnejši *Delovi* poročili se v celoti nanašata na odzive na sovražni govor poslancev; prvo navaja nekatere Cukjatijeve in Jelinčičeve izjave, v drugem pa niso navedene niti sporne izjave niti njihovi avtorji.² Vendar primerjava teh izjav z analizo razprave pokaže, da v nobenem od treh poročil niso navedene najostrejše izjave (gl. npr. izjave v poglavju o metodologiji), poleg tega *Delo* kot glavnega akterja sovražnega govora izpostavlja Jelinčiča, čeprav analiza prepisa razprave razkriva več akterjev, tudi takih, ki so uporabljali enako ali bolj sovražen govor od Jelinčiča. Tako si bralec *Dela* lahko ustvari pomen, da se sovražni govor v Državnem zboru pojavlja le pri Jelinčiču.

Večer, ki sicer več kot dve tretjini prostora posveča argumentom nasprotnikov, obvešča le o eni od Jelinčičevih spornih (in ne najostrejših) izjav,³ s čimer tudi ta časnik ustvarja vtis, da je edini poslanec, ki govori sovražno, Jelinčič, in da njegova izjava ponazarja mejo, do katere seže sovražni govor v Državnem zboru.

Slovenske novice o obravnavi niso poročale, *Dnevnik* pa je objavil le kratko vest – brez navedbe argumentov in opisa dogajanja.⁴

Novinar s terena, ki poroča za *TV Slovenija*, sovražni govor povzema brez pripisanega vira (»iz opozicijskih vrst je bilo slišati«), novinarka pa objavlja eno od Jelinčičevih izjav. *POP TV* prikazuje eno Cukjatijevo in eno Jelinčičevo izjavo, *Kanal A* pa Jelinčičev dialog z Gantarjem. Vse tri televizijske oddaje obema stranema sicer namenjajo približno enako časa, pri čemer *Kanal A* izstopa glede izbire virov, ki niso uradni viri visokega družbenega

² Z etičnega vidika opozarjamo na hudo novinarsko napako: Mihael Brejc, s pravilnim imenom zapisan v podnaslovu, je v vodilu in besedilu napačno poimenovan kot Dušan Brejc.

³ Opozarjamo na dobeseden prepis agencijskega sporočila v delu prispevka, ki se nanaša na Jelinčičeve besede in odziv predsednika Državnega zbora, in na napačen zapis poslančevega priimka (Jurij namesto Juri).

⁴ Zato *Dnevnik* pri nadaljnji besedilni analizi izločamo. Kot je pokazal pregled objav, je *Dnevnik* o sovražnem govoru (vključno z njegovo obsodbo) sicer sporočal v interpretativnih žanrih, ki pa niso predmet te analize.

statusa, ampak navadni ljudje in viri civilnodružbenih organizacij. Gledalčevo pozornost osredotoča na poenostavljen, poosebljen in dramtiziran prikaz argumentov zagovornikov in nasprotnikov zakona; sovražni govor v tem kontekstu ni prikazan kot resen družbeni problem, ampak kot del tabloidne drame, ki doseže vrhunec v konfliktnem dialogu Jelinčiča in Gantarja. Tudi tu je Jelinčič prikazan kot osrednji akter.

STA je na dan obravnave poročala večkrat. V poročanju ob 14.06 obvešča le o eni Jelinčičevi izjavi in podobno kot drugi mediji prezre izjave drugih poslancev oziroma izjave z najostrejšim sovražnim govorom. V zaključnem poročanju po prekinitvi razprave (3. 3. ob 00.12) sovražnega govora ne omenja in tako svojim naročnikom prenaša sporočilo, da sovražnega govora na razpravi ni bilo. Ta podoba je kasneje dopolnjena z agencijskim povzemanjem sporočila za javnost Liberalne akademije, ki je sovražni govor obsodila. Tako šele s tem prispevkom STA posredno nakazuje na obstoj problema sovražnega govora poslancev, saj Jelinčičeve izjave izrecno ne označuje za sovražni govor.

Poročevalska sklicevalnost in vrednotenje sovražnega govora

Žurnal24 pri štirih dobesednih navedkih sovražnega govora z naslovom nad njimi – *Razprava na meji* – ugotavlja, da so izjave bile »na meji«, torej jih ne označuje kot sovražnih ali žaljivih, ampak zgolj kot govor na meji med nesovražnim in sovražnim, nežaljivim in žaljivim, sprejemljivim in nesprijemljivim – kot je mogoče razumeti navedeni naslov.

Jelinčičeva izjava je v prvo *Delovo* poročilo umeščena kot dobesedni navedek, ki mu sledi spremni stavek s sklicevanjem na vir, z glagolom *dejati*, ki kaže na poročevalsko držo »nevtalnega« novinarja – takega, ki ne vrednoti, ampak zgolj »poroča«, ne glede na vsebino sporočenega. Novinar izjave ne označuje kot sovražni govor, opremlja pa jo z odzivom predsednika Državnega zbora (»Več opominov in izklapljanja mikrofona si je /.../ prislužil /.../ ga je Gantar pozval, naj bo v svojem nastopu spoštljiv in demokratičen ...«), torej obsodilno držo (sicer neoznačenega) sovražnega govora izraža prek izjave druge osebe.

Tudi v drugem *Delovem* poročilu novinarka na sovražni govor opozarja in ga vrednoti zgolj z odzivi drugih, ko navaja, da je moral Gantar »poslance kar nekajkrat pozvati k bolj dostojni razpravi«, da je Liberalna akademija »obsodila sovražni govor« in da so Zares Aktivni »ogorčeni nad opozicijskimi poslanci«. Pri tem velja izpostaviti (uredniško postavljen) neglagolski vprašajni naslov *Sovražni govor v parlamentu?* Kot piše Korošec, je pomenska vsebina besed v takem naslovu »postavljena v luč dvoma, suma, negotovosti, domneve« (1998: 107). Pomenska vsebina je sicer imenovana, »toda zavarovana z vprašanjem, torej se ne kaže kot dejanskost, kot dejstvo« (prav

tam). Izbrani naslov torej ne obvešča o tem, da je v Državnem zboru bilo mogoče slišati sovražni govor, ampak izraža dvom in kaže na novinarkino previdnost pri označevanju govora kot sovražnega. Dobesedni navedek Cukjatijeve izjave je uporabljen kot mednaslov, pod katerim je ena Cukjatijeva izjava povzeta, druga pa dobesedno navedena – s sklicevanjem na vir v spremnem stavku in uporabo glagola *sporočiti*. Pri Jelinčičevi izjavi je uporabljeno delno povzemanje, tj. kombinacija povzemanja in dobesednih navedkov, z glagoli *začeti* [razpravo z mislijo], *napovedati* [da bo govoril], *povedati*. Uporabljeni glagoli sporočenega ne vrednotijo, kar tudi pri *Delu* kaže na namen nevtralnega poročanja o izjavah. Enake ugotovitve je pokazala analiza tretjega *Delovega* poročila, kjer sovražni govor kot nesprejemljiv znova označujejo viri; da novinar Jelinčičeve besede prepozna kot sovražni govor, lahko sklepamo le na podlagi besedila pod fotografijo, kjer piše, da je Gantar Jelinčiču izklopil mikrofona »[z]aradi sovražnega govora«. Novinar zgolj na tem mestu priznava obstoj sovražnega govora na dogodku, a ga osebno ne vrednoti.

Novinarka *Večera* na sovražni govor posredno opozarja pri Jelinčičevi izjavi, kjer navaja, da ga je predsednik Državnega zbora »prekinil in pozval k spoštljivemu govoru. V nadaljevanju mu je izrekel še dva opomina«. Novinarka, ki besedne zveze *sovražni govor* ne uporablja, izjavo delno povzema, sklicevanje na vir z glagolom *meniti* pa izraža njeno nevtralno držo do predmeta poročanja in tako sledi idealu objektivnega novinarstva.

Novinarka *TV Slovenije* Jelinčičeve izjave ne označuje za sovražni govor. Pred njeno objavo napoveduje, da je Jelinčič nastopil »v svojem značilnem slogu«, kar izraža vrednotenje – toda ne v smislu obsodbe izjave, ampak zgolj ocene njene pričakovanosti pri poslancu, ki je znan po tovrstnih izjavah. Novinarka *POP TV* opozarja, da »po dvorani niso frčale le raziskave in različna mnenja, ampak tudi žaljivke in nedostojne besede«; Jelinčičevi izjavi sledi izjava predsednika Državnega zbora, ki poslancu vzame besedo in ga prosi, naj ostane »v mejah dostojnega«. Ti izrazi nakazujejo na neprimerčnost izjav, vendar jih ne označujejo za sovražni govor. Voditelj na *Kanalu A* ugotavlja, da smo bili »priča pravemu besednemu spopadu« Gantarja in Jelinčiča; izraza *sovražni govor* ne uporablja, Jelinčičovo izjavo pa zgolj posredno vrednoti z besedami Gantarja, ki Jelinčiča opominja (»pričakujem, da boste vzdržal nek normalni etični standard ravnanja in odnosov do svojih kolegov in kolegic«) in mu odvzame besedo (»prosim vas, da ostanete v mejah dostojnosti«).

Tudi novinarji *STA* za vrednotenje sovražnega govora uporabljajo Gantarjev odziv na Jelinčičovo izjavo (»prekinil in pozval k spoštljivejšemu govoru /.../ mu je izrekel še dva opomina«) oziroma sporočilo za javnost Liberalne akademije. Delno povzemanje s sklicevanjem na vir in uporabo glagolov, kot so *napovedati* [da bo govoril], *zapisati* in *poudariti*, kažejo

na zavezo novinarjev k »objektivnemu« predstavljanju poteka dogajanja in nevpletanju lastnega stališča o sovražnem govoru poslancev.

Etični problemi novinarjev pri poročanju o sovražnem govoru poslancev

Vsi intervjuvanci so povedali, da imajo pri poročanju o sovražnem govoru etične probleme. Čeprav smo jih o tem najprej spraševali na splošno, so odgovore mestoma že sami povezovali s konkretnim primerom poročanja o prvi obravnavi *Predloga družinskega zakonika*. Na podlagi analize intervjujev lahko izpostavimo naslednje probleme, ki jih ponazarjamo z značilnimi izjavami:

1. *Javnost je treba obveščati o sovražnem govoru poslancev, toda novinarji ga s tem tudi razširjajo, kar lahko ima nezaželene učinke.* Intervjuvanci so najbolj poudarili dilemo, ali sovražni govor v prispevkih ponoviti, saj se »veliko ljudi s temi izjavami identificira in podžigajo njihovo razmišljanje in s tem v bistvu prihaja do tega, da pravzaprav propagiraš tovrsten način razmišljanja in sovražni govor« (Hadner Hvala). Izjave izražajo strah, da bi s poročanjem »promovirali takšne ideje oziroma ljudi ali skupine, ki sovražni govor uporabljajo« (Lampret) in jim tako celo koristili, saj »si žal tudi s sovražnim govorom nekdo lahko nabira politične točke« (Milaković). Ti strahovi so povezani z vlogo oziroma vplivom medijev: »Če ne bi bilo medijev in kamer, je vprašanje, če bi take besede prišle na dan.« (Škrinjar) Po drugi strani pa menijo, da je sovražni govor poslancev vreden objave, ker je treba pokazati, »kakšno je stanje duha v parlamentu« (Pogljajen), »kakšno raven obravnave imamo v državnem zboru« (Anžlovar) oziroma »kakšni so poslanci, ki smo jih izvolili, in na kakšni ravni je razprava v parlamentu« (Lampret), saj je sovražni govor »pokazatelj družbene klime do določenih vprašanj in izražanja strasti v neki družbi« (Milaković).
2. *O sovražnem govoru je treba poročati, toda težko je določiti mejo med za objavo sprejemljivimi in nesprejemljivimi besedami.* Ob načelnem strinjanju, da je o sovražnem govoru treba poročati, se postavlja dilema glede izbora izjav. Po mnenju intervjuvancev obstaja sovražni govor, ki je v duhu etike javne besede še ustrezen za objavo, pa tudi tak, ki zaradi ostrine presega mejo sprejemljivega: »Novinarji se vedno vprašamo, kje je tista meja, kaj objaviti in kaj ne, kaj je mogoče preveč grobo, žaljivo, neumestno, da bi sploh dali temu prostor v prispevku ...« (Lampret)
3. *Sovražni govor je včasih težko prepoznati.* Novinarji imajo pri prepoznavanju sovražnega govora težave, so pokazale njihove izjave, na primer »malo je problem definicij – kje je meja. Kdaj je to še štos ali kaj takega in kdaj si že čez« (Pogljajen) in »očitno je težko postaviti mejo, kaj je sovražni govor in kaj ni« (Anžlovar).

4. *V žanrih informativne zvrsti komentiranje ni dopustno.* Novinarji so se sklicevali na pravilo, da v informativnih žanrih ne smejo izrehati mnenj, zato sovražnega govora ne morejo vrednotiti. Na primer, naslov *Sovražni govor v parlamentu?* je novinarka pojasnila takole: »Ni šlo za komentar in jaz svojega stališča zato nisem smela izražati. V poročilu obsodbe torej nisem mogla izreči.« (Škrinjar). Podobno so menili tudi drugi: »Jaz nisem v vlogi rabsodnika, sem v vlogi poročevalca.« (Vrtovec)
5. *Drugi mediji sovražni govor objavljajo.* Kot je opozoril Poglajen, »se znajdeš pred dilemo – televizija in drugi objavijo, mi pa ne«, kar je mogoče označiti kot problem predvsem v smislu tržno naravnane poslovne odločitve medija, da se ne bo oziral na ravnanje konkurenčnih medijev.

Odgovori intervjuvancev, kako etične probleme razrešujejo, vzbujajo vtis, da odločitve sprejemajo intuitivno in zdravorazumsko, na podlagi lastnega premisleka ali v pogovoru z drugimi novinarji oziroma uredniki. Analiza je pokazala naslednje načine reševanja etičnih problemov:

1. *Neobjava najostrejših primerov sovražnega govora.* Novinarji najostreje izjave izpuščajo, saj »javnost ne potrebuje najbolj ostrih primerov sovražnega govora« (Poglajen). Ne objavljajo »kakšnih res primitivnih najhujših žaljivk« (Lampret). Nekateri se ravnaajo po načelu srednje mere: »nisem izbrala res tistih najhujših primerov in tudi ne tistih najbolj blagih« (Anžlovar).
2. *Upovedovanje in obsodba sovražnega govora v komentarju.* Intervjuvanci so na splošno menili, da je sovražni govor treba označiti oziroma obsoditi, vendar se niso strinjali o tem, ali je to dopustno v poročilu. Po mnenju nekaterih je to mogoče storiti »zgolj v komentarju, ne v poročilu« (Škrinjar), sicer bi prekršili konvencijo, ki prepoveduje izražanje mnenj v informativnih žanrih: »Držim se namreč tega, da novinarji poročajo.« (Anžlovar) Televizijski novinarji lahko obsodbo vključijo v voditeljevo napoved: »Večkrat to umaknemo ven [iz prispevkov] in je to pospremljeno s komentarjem voditelja.« (Žgajnar)
3. *Oznaka sovražnega govora in njegova umestitev v kontekst ter uravnoteženost.* Nekateri intervjuvanci so dopustili obsodbo sovražnega govora tudi v informativnem žanru, vendar so poudarili pomen načina umestitve izjav: »treba jih je pametno umestiti, jasno označiti in jim ne dati osrednje teže. /.../ Mislim, da je najbolj pomembno, da nikoli ne daš tem idejam, temu govoru in tem politikom neke osrednje vloge in največje pozornosti« (Lampret). Izpostavili so tudi uravnoteženost poročanja, in sicer tako v količinskem smislu (Vrtovec: »jaz lahko samo poročam uravnoteženo – včasih do vrstic«) kot tudi vsebinskem (Vrtovec: »ni spet toliko pomembno koliko, ampak je pomembno, da povzamemo bistvo«).

4. *Obsodba sovražnega govora v informativnih žanrih z besedami vira.* Sovražni govor je po besedah intervjuvancev tudi v žanrih informativne zvrsti mogoče obsoditi z navajanjem virov: »Jaz bi lahko to označila, če bi nekdo drug rekel, da je šlo za sovražni govor, potem bi jaz lahko to napisala. Potrebovala bi torej drug vir.« (Vrtovec) Vir tako služi kot nadomestilo za novinarjevo lastno mnenje in je izbran z namenom, da bo sovražni govor obsodil: »Na ta način bi se rešila tega, da sama pokomentiram to, ampak da nek strokovnjak reče, da je to sovražni govor.« (Hadner Hvala)
5. *Objava sovražnega govora v prispevkih o tej temi.* Nekateri intervjuvanci so odločitev o objavi povezali s temo prispevka; sovražni govor vključijo v prispevek le, če je prispevek namenjen tej temi: »Na primer v primeru zgodbe, ki sem jo pripravljala ob prvi obravnavi družinskega zakonika, sovražni govor ji ne doda ničesar, ničesar ne prinese, zato ga ni potrebno dajati v prispevek. Če bi bila pa tema prispevka nivo, na katerega so se spustili poslanci, potem je sovražni govor lahko izpostavljen.« (Žgajnar)

Sklep

Na podlagi primerjalne medbesedilne analize smo ugotovili, da novinarji o sovražnem govoru bodisi niso poročali bodisi so poročali le o nekaterih takih izjavah, večinoma Jelinčičevih, čeprav je analiza prepisa državnozbornske razprave razkrila sovražni govor več poslancev. Novinarji so tako ustvarili vtis, da je sovražni govor izrekal le Jelinčič – »v svojem značilnem slogu«, kot je dejala novinarka *TV Slovenije*, ter da je razprava sicer potekala argumentirano in brez sovražnega govora, saj je bil ta opažen le pri eni osebi – pri kateri smo takega izražanja že navajeni. Navedbe dialoga s predsednikom Državnega zbora, ki je Jelinčiča opominjal in mu odvzemal besedo, so nakazale, da je bil ta posamični primer sovražnega govora uspešno zatrt. Vendar predsednik Gantar v objavljenih izjavah ni uporabljal besedne zveze *sovražni govor*, ampak je določene izjave označil kot nespoštljive in nedostojne do kolegov poslancev (ne pa tudi kot sovražne do istospolno usmerjenih).⁵ Tudi novinarji, ki so objavili izjave s sovražnim govorom, niso izbrali najostrejših – na primer tistih, ki jih kot zglede navajamo v metodološkem poglavju –, ampak take, ki so bile po njihovi presoji očitno še znotraj meja družbene sprejemljivosti in kot take primerne za objavo. Tak izbor virov in njihovih izjav je oblikoval zmotno podobo, da je sovražnega govora v parlamentu manj oziroma je po ostrini izrečenega blažji, kot je pokazala analiza razprave, zato prevelika zaskrbljenost zaradi besed poslancev ni potrebna.

⁵ Uporabil jo je sicer v odzivu na izjavo Srečka Prijatelja, vendar analizirani mediji tega niso objavili.

Naslednja ugotovitev je, da so se novinarji v poročilih izogibali podajanju lastnega mnenja, vključno z obsodbo sovražnega govora, kljub določilom etičnega kodeksa. Vrednotenje sovražnega govora kot negativnega in nesprejemljivega je bilo kvečjemu posredno, izraženo prek odzivov civilnodružbenih organizacij oziroma političnih virov. Novinarji so ob dobesednih navedkih oziroma delnih povzemanjih izjav sovražnega govora uporabljali glagole, ki sporočenega niso vrednotili. Celo pri oznaki, ali sploh gre za sovražni govor, je bilo zaznati precejšnjo previdnost, na primer v naslovih, kot sta *Razprava na meji* in vprašalni *Sovražni govor v parlamentu?* Namesto oznake *sovražni govor* so uporabljali tudi druge izraze (svoje ali izposojene od virov), na primer *nedostojen* in *nespoštljiv*, *žaljuke* in *nedostojne besede*.

Presenetljivo je, da *Slovenske novice* o obravnavi niso poročale, čeprav je dogodek obsegal vidike, ki jih je mogoče ubesedovati tabloidno, tj. poudarjati konflikt, dramtizirati, poenostavljati, poosebljati in čustveno obarvati. Tabloidno sta poročala *Žurnal24* in *Kanal A*: prvi je na primer kot edino slikovno gradivo uporabil fotografijo družine »žrtve bulmastifov« Stanislava Megliča, sicer nasprotnika predlaganega zakona, drugi pa je dvogovor Jelinčiča in Gantarja napovedal z ugotovitvijo, da je ta »doživel takšno zanimanje javnosti, da je bil na vseh večjih internetnih portalih ena najbolj klikanih vsebin dneva«, s čimer je izpostavil tržno vrednost njunih izjav in ne pomena za državljane. Strategija poosebljanja je bila zlasti izrazita pri *Kanalu A*, kjer so argumente za in proti zakonu izrekli predvsem neelitni viri, tj. navadni ljudje in aktivisti.

Ugotovitev, ki smo jih doslej opisali, z besedilno analizo ne moremo v celoti pojasniti. Na primer: Zakaj novinarji niso uporabili najostrejših primerov sovražnega govora? Zakaj previdnost pri označevanju sovražnega govora in njegovi obsodbi? Zakaj je bil sovražni govor poimenovan z drugimi izrazi? Dopolnitev (med)besedilne analize s poglobljenimi intervjuji nam je omogočila odgovoriti tudi na ta vprašanja, in sicer v luči etičnih problemov, ki jih novinarji imajo pri poročanju o sovražnem govoru oziroma so jih imeli pri poročanju o prvi obravnavi *Predloga Družinskega zakonika*. Analiza intervjujev je razkrila etične probleme novinarjev, kot so jih na podlagi izkušenj – tako na splošno kot pri analiziranih prispevkih – opisali sami. Novinarji se bojijo nezaželenih učinkov razširjanja sovražnega govora s svojimi prispevki, imajo težave pri njegovem prepoznavanju in odločanju, kateri izrazi so v duhu etike javne besede sploh sprejemljivi za objavo, poleg tega želijo spoštovati novinarsko konvencijo, ki jim prepoveduje vrednotenje v informativnih žanrih. Te probleme rešujejo na različne načine: izogibajo se objavi najostrejših oziroma najskrajnejših primerov sovražnega govora, sovražni govor označijo oziroma obsodijo, vendar raje v komentarju kot v poročilu, avtorjem sovražnega govora v prispevkih ne

dajejo osrednjega položaja in velike teže, za obsodbo v informativnih žanrih raje kot lastne besede uporabljajo obsodilne izjave virov in sovražni govor upovedujejo v prispevkih, ki so posebej namenjeni tej temi.

Ali žanr poročilo v primeru poročanja o družbeno nesprijemljivih pojavih dopušča – morda v duhu družbene odgovornosti celo zahteva – novinarjevo izrecno opredelitev do sovražnega govora? Ko v izjavi, izrečeni med državnozbornsko razpravo, ni mogoče prepoznati namena utemeljene kritike, ampak besede služijo le samopromociji govornika oziroma njegove politične usmeritve, pri tem pa posegajo v dostojanstvo drugih oseb, je nevtralno poročanje neustrezno. Novinar naj sovražni govor izrecno obsodi, in sicer ne glede na žanr.

Ugotovitve (med)besedilne analize in analize intervjujev sprožajo nova vprašanja o teoriji novinarskih vrst in novinarski praksi, etiki, samoregulacijski ureditvi in izobraževanju novinarjev. Ali objava sovražnega govora – četudi kot opozorilo na nedopusten govor poslancev – nasprotuje etiki javne besede? Kako novinarji upovedujejo sovražni govor v drugih, zlasti interpretativnih žanrih? Kako ubesediti določilo *Kodeksa novinarjev Slovenije* glede poročanja o sovražnem govoru, da bo etično ustrezno, novinarjem razumljivo in v praksi uporabno? Kako izobraziti (sedanje in bodoče) novinarje, da bodo znali prepoznati sovražni govor? Ta vprašanja tvorijo izhodišče za premislek tako pri raziskovalcih in učiteljih novinarskih študij kot tudi pri novinarjih samih, zlasti pri morebitni dopolnitvi *Kodeksa novinarjev Slovenije* ali pripravi internih etičnih kodeksov v novinarskih uredništvih.

LITERATURA

- Antić Gaber, Milica (2006): Gospod predsednik, ali sem jaz slišal iste besede kot vi? V Roman Kuhar in Sabina Autor (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 05, 136–47. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Bojkoff, Max (2005): The Disconnect of News Reporting From Scientific Evidence. Nieman Reports, zima 2005: 86–7.
- Brennen, Bonnie in Lee Wilkins (2002): History, Hate and Hegemony. International Journal of Politics and Ethics 2 (1): 37–48.
- Clarke, Christopher E. (2008): A Question of Balance. Science Communication 30 (1): 77–107.
- Cohen-Almagor, Raphael (2008): The limits of objective reporting. Journal of Language and Politics 7 (1): 136–55.
- Corbett, Julia B. in Jessica L. Durfree (2004). Testing public (un)certainly of science. Science Communication 26 (2): 129–51.
- Darbishire, Helen (2002): Hate Speech. V Claude Cahn (ur.), Roma Rights, 57–61. New York: The International Debate Education Association.
- Day, Louis A. (2000): Ethics in Media Communications. Belmont: Wadsworth.

- Dragoš, Srečo (2003): Islam in suicidalno podalpsko pleme. V Roman Kuhar in Tomaž Trplan (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 02, 234–53. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Erjavec, Karmen (2001): Media Representation against the Roma in Eastern Europe. *Discourse & Society* 12 (6): 699–728.
- Fairclough, Norman (1992a): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1992b): Discourse and Text. *Discourse & Society* 3 (2): 193–217.
- Fairclough, Norman (1995): *Critical Discourse Analysis*. New York: Longman.
- Figdor, Carrie (2010): Objectivity in the News. *Journal of Mass Media Ethics* 25 (1): 19–33.
- Gans, Herbert J. (2003): *Democracy and the News*. Oxford: Oxford University Press.
- Glasser, Theodore L. (1992): Objectivity and News Bias. V E. D. Cohen (ur.), *Philosophical Issues in Journalism*, 176–85. Oxford: Oxford University Press.
- Greif, Tatjana (2005): Odrešitelji nacije. V Sabina Autor in Roman Kuhar (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 04, 94–105. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Greif, Tatjana (2006): Kaprice ljubljanske gospode. V Roman Kuhar in Sabina Autor (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 05, 120–35. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Harcup, Tony (2004): *Journalism*. London: Sage.
- Hollings, James (2005): Reporting the Asian tsunami. *Pacific Journalism Review* 11 (2): 151–66.
- Jalušič, Vlasta (2001): Ksenofobija ali samozaščita? V Brankica Petković (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 01, 12–43. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Kant, Immanuel (1953): *Dvije rasprave*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Kazenski zakonik. Ur. list RS, št. 55/2008 z dne 4. 6. 2008, dostopno prek <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20082296>, 18. 5. 2011.
- Kodeks novinarjev Slovenije. DNS in SNS, 2010. Dostopno prek http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns.php, 15. 5. 2011.
- Kodeks regulacije sovražnega govora na slovenskih spletnih portalih. 2011. Dostopno prek <http://www.spletno-oko.si/uploads/editor/1292489478Kodeks.pdf>, 19. 5. 2011.
- Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. 1950. Dostopno prek http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/200393FD-EAD3-434F-BD46-41BE147A18E9/0/SVN_CONV.pdf, 17. 5. 2011.
- Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Košir, Manca (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.
- Kovačič, Blaž (2000): Problematika sovražnega govora v odločbah nadzornih organov Evropske konvencije o človekovih pravicah. *Pravnik* 55 (9–10): 676–695.
- Kuhar, Roman (2001): Zgrabiti in izgnati. V Brankica Petković (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 01, 44–55. Ljubljana: Mirovni inštitut.

- Kuhar, Roman (2003): »Fuj, prašiči nemarni buzerantski!« V Roman Kuhar in Tomaž Trplan (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 02, 76–107. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Kuzmanič, Tonči A. (1999): Bitja s pol strešice. Ljubljana: Open Society Institute.
- Leets, Laura (2002): Experiencing Hate Speech. *Journal of Social Issues* 58 (2): 341–61.
- Leskošek, Vesna (2005): Sovražni govor kot dejanje nasilja. V Vesna Leskošek (ur.), *Mi in oni: Nestrpnost na Slovenskem*, 81–95. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Markovčič, Ines (2004): »Oni«. *Monitorish* 6 (1): 123–138.
- Matsuda, Mari J., Charles R. Lawrence, Richard Delgado in Kimberle Williams Crenshaw (1993): *Words That Wound*. Boulder: Westview Press.
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. 1966. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Mednarodni_pakt_drzavljanskih_politicnih_pravicah.pdf, 17. 5. 2011.
- Merrill, John C. (1997): *Journalism Ethics*. New York: St. Martin's Press.
- Monette, Duane R., Thomas J. Sullivan in Cornell R. DeJong (2011): *Applied Social Research*. Belmont, CA: Books/Cole.
- Nacionalna raziskava branosti. Valicon, 2011. Dostopno prek <http://www.nrb.info/podatki/index.html>, 15. 5. 2011.
- Pearson, Mark in Mark Polden (2011): *The Journalist's Guide to Media Law*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Petković, Brankica (2004): Ne le sosedje, tudi najboljši sosed ne mara Romov. V Tomaž Trplan, Sabina Autor in Roman Kuhar (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 03, 70–81. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Poler Kovačič, Melita (2005): *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: FDV.
- Reese, Stephen D. (1990): The news paradigm and the ideology of objectivity. *Critical Studies in Mass Communication* 7 (4): 390–409.
- Richardson, John E. (2007): *Analysing Newspapers*. New York: Palgrave MacMillan.
- Splošna deklaracija o človekovih pravicah. 1948. Dostopno prek http://www.eip-ass.si/mojepravice/ze_poznas/Splosna%20deklaracija%20clovekovih%20pravic.pdf, 17. 5. 2011.
- Teršek, Andraž (2006): Svoboda izražanja – neprepričljivo varovana iz zlorabljana?! Dostopno prek http://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/clanki/Tersek_Svoboda_izrazanja.pdf, 19. 5. 2011.
- Ustava RS. Ur. list RS, št. 33/1991 z dne 28. 12. 1991. Dostopno prek <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=27&showdoc=1>, 17. 5. 2011.
- Walker, Samuel (1994): *Hate Speech*. London: Lincoln, University of Nebraska Press.
- Zakon o medijih. Ur. list RS, št. 110/2006 z dne 26. 10. 2006. Dostopno prek <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006110&stevilka=4666>, 18. 5. 2011.
- Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja. Ur. list RS, št. 50/2004 z dne 6. 5. 2004. Dostopno prek <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200450&stevilka=2295>, 18. 5. 2011.
- Zavratnik Zimic, Simona (2003): Žongliranje z »vojno«. V Roman Kuhar in Tomaž Trplan (ur.), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 02, 128–43. Ljubljana: Mirovni inštitut.

ANALIZIRANI VIRI

- Delo (2010a): Klara Škrinjar: Sovražni govor v parlamentu, 4. 3., str. 2.
- Delo (2010b): Marko Jakopec: Soočenje z realnostjo ali uničenje družine, 3. 3., str. 2.
- Delo (2010c): Z. P.: Sovražni govor ne sodi v parlament, 6. 3., str. 1.
- Dnevnik (2010): Družinski zakonik buri duhove, 3. 3., str. 40.
- Državni zbor RS, 14. seja, 2. marec 2010, 22. točka dnevnega reda – prva obravnava Predloga Družinskega zakonika. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=97&cs=1&st=m&fts=dru%C5%BEinskega+zakonika&o=10&showdoc=1&unid=MDZ|D76129EBCBD177D8C12576DA0032162B>, 31. 5. 2011.
- Kanal A (2010): prispevek Urše Žgajnar, Svet, 2. 3.
- POP TV (2010): prispevek Tadeje Lampret, 24ur, 2. 3.
- STA (2010a): jaz/tz: Liberalna akademija obsoja sovražni govor v obravnavi družinskega zakonika, 3. 3., 11:51.
- STA (2010b): spc/tvr/apo: Družinski zakonik po mnenju koalicije v korist otrok, opozicija se ne strinja (I), 2. 3., 12:26.
- STA (2010c): spc/tvr/apo: Družinski zakonik po mnenju koalicije v korist otrok, opozicija se ne strinja (II), 2. 3., 14:06.
- STA (2010d): tvr/apo: Poslanci začeli s prvo obravnavo predloga družinskega zakonika, 2. 3., 10:28.
- STA (2010e): tvr/mo: Poslanci dali zeleno luč za nadaljnjo obravnavo družinskega zakonika, 3. 3., 00:12.
- STA (2010f): tvr/tz: Pravica istospolnih do posvojitve otrok tudi v razpravi o zakonu srž razhajanj, STA, 2. 3., 16:11.
- TV Slovenija (2010): prispevek Tadeje Anžlovar, javljanje s terena Dejan Ladika, Dnevnik, 2. 3.
- Večer (2010b): Tanja Milakovič: Družinski zakonik nesprejemljiv za opozicijo, 3. 3., str. 5.
- Žurnal24 (2010): Sergeja Hadner Hvala: Vojna dveh ideologij, 3. 3., str. 10.